

Elnökjelölti koncepció, 2017–2020

Lovász László

Az elmúlt három év a nagy szerkezeti változások utáni konszolidáció jegyében telt. Biztosítani kellett, hogy az Akadémia továbbra is a társadalom nagy része által elismert, egységes szervezetként tudjon fellépni, és alapvető tevékenységünk, az alap kutatás továbbra is nyugodt, biztos keretek között folytatódjon. Az Akadémia társadalmi szerepvállalása jegyében indítottuk el az ország szempontjából is meghatározó stratégiai programjainkat.

A következő három évben az elmúlt három év eredményeire és tapasztalataira kell építenem. Ezért a koncepció nem választható el egy beszámolótól. Az alábbiakban néhány általános elgondolásból és a már elindított programokból kiindulva fogalmazom meg a következő három év fő tennivalóit.

Az Akadémia kettős szerkezete

Az Akadémia egyrészt tudományos közfeladatokat ellátó köztestület, másrészt magas színvonalú kutatóhálózatot működtető szervezet. Struktúráját tovább bonyolítja, hogy esetében – sok külföldi akadémiával ellentétben – a természettudományok, a társadalomtudományok és a bölcsészettudományok egy intézményen belül kapnak helyet. A szervezetnek ez az összetettsége gyakran válik viták, feszültségek forrásává. Én azonban úgy gondolom, ha jól kezelik, jelentős erőforrást is jelent. A diszciplínák közötti vitákra szükség van, és az Akadémia lehetővé teszi, hogy ezek a viták magas szinten, országos perspektívában folyjanak. A tudományos osztályok a kutatóintézetek, kutatócsoportok munkájának minőségbiztosítását nyújtják. Az Akadémia szervezete lehetőséget ad multidiszciplináris programok szervezésére. Tagságunk nagyobbik fele egyetemen tanít, és ez közvetlen kapcsolatot biztosít az egyetemekkel. *Ezért az osztályoknak nagyobb szerepet kell vállalniuk a fontos kutatási eredmények megismerésében, a kutatások helyzetének értékelésében, valamint a közép- és hosszú távú stratégiák kialakításában* (országosan és a kutatóintézet-hálózatban is). Mindezeknek a lehetőségeknek a kihasználására további példákat is fogok mondani.

A testület működése

Az Akadémia új tagjait az akadémikusok jelölik, a legfontosabb szavazás az osztályokon történik. Így az elnöknek és az Elnökségnek igen kis befolyása van a tagság alakulására. Ez így is van jól, de néhány tekintetben előállhatnak olyan anomáliák, amelyeket egy-egy osztály önmagában nem tud korrigálni. Közgyűlésünk elé szeretnék terjeszteni egy olyan javaslatot, amely az Elnökségnek is adna korlátozott mozgásteret az efféle korrekciók elvégzésére.

Négy, többek által felvetett problémára térek ki a tagsággal kapcsolatban.

Akadémikus nők és férfiak aránya. Legutóbbi tagválasztásunk úgy alakult, hogy egyetlen nőt sem tudtunk megválasztani. Ez az igen sajnálatos tény jogosan kavart nagy vihart, de véleményem szerint csak egy sokkal általánosabb probléma megnyilvánulása. A Közgyűlés határozata alapján létrehoztunk egy bizottságot, amely a női kutatók problémáival foglalkozik. A Magyar Tudomány Ünnepe „Nők a tudományban” címmel kerekasztal-beszélgetést tartottunk, amely felszínre hozta azokat a problémákat, amelyek akadályozzák a kutatónők előrejutását a tudományos ranglétrán. Kicsit elébe vágva a Közgyűlés elé kerülő jelentésnek, én az egyik legfontosabb feladatunknak e téren annak megoldását tartom, hogy *a fiatal anyák gyerekeik nevelése miatt ne essenek ki a tudományos közéletből és információáramlásból.* Ehhez sok mindent meg kell lépni (rugalmas munkaidő, konferencia-részvétel támogatása, bébiszitter-

támogatás, előadásokon gyermekfelügyelet), de a különböző tudományágak eltérő körülményei nagy kihívást jelentenek.

Fiatalítás életkori korlátok nélkül. A várható élettartam örvedetes meghosszabbodásának köszönhetően tagságunk átlagéletkora mintegy 70 év. Korosztályom tagjaival együtt el kell fogadnunk, hogy bármennyire is aktívak vagyunk, sokszor nem tudjuk tudományunk trendjeit, új eredményeit úgy nyomon követni, mint fiatalunkban. A tagválasztás korhatárhoz kötését (pl. legfeljebb 60 év) azonban sok szempontból nem tartom jó megoldásnak: méltánytalan lehet olyanokkal szemben, akik idősebb korukban alkotnak jelentőset, az Akadémia szempontjából pedig csökkenti azok számát, akik a tagság megtiszteltetésében részesülhetnek. *A fiatalabb kutatók bevonására tudományos közéletünkbe más formát kell találni.*

Elhangzott javaslatként, hogy jöjjön létre az Akadémiai Doktorok Tanácsadó Testülete. Úgy gondolom, ezt már nem kell létrehozni – a választott akadémiai doktor képviselők, osztályonként vagy közösen, megtárgyalhatják a korosztályukat érintő ügyeket. *Tegyétek!* A még fiatalabb korosztályt tekintve, több külföldi akadémia mellett működik „Fiatalok Akadémiája” vagy hasonló szervezet. Ezért az idei közgyűlésen *első ízben rendezzük meg a Fiatal Kutatók Fórumát.* Így a fiatal kutatók maguk határozhatják meg együttműködésük szervezeti formáját.

A külső tagok helyzete. Az MTA külső tagjai ismételten kifejezték, hogy készek Akadémiánk ügyeiben, tudománypolitikai kérdésekben, pályázatok bírálatában segítséget nyújtani. Ezt igyekszünk is igénybe venni. *Ki kell alakítani egy hálózatot, melyben külső tagjaink és más jeles külföldön élő magyar kutatók segíteni tudnak egy-egy téma szakembereit megtalálni.* Ebben segítségünkre lesz a Közgyűlésünkhöz csatlakozó Külső Tagok Fóruma. Ezzel párhuzamosan *a Közgyűlésünk elé kerülő alapszabálymódosításban szeretnénk rendezni több, a külső tagsággal kapcsolatos anomáliát; más, alaposabb megtárgyalást igénylő kérdésekkel pedig egy külön bizottságnak és az osztályoknak kell foglalkozniuk az elkövetkező évben.* Örvedetes, hogy a Kárpát-medencében élő magyar tudósok egyre több országban hoznak létre tudományos szervezeteket; *ezek támogatása anyagilag és tudományos téren igen fontos feladatunk marad.*

A köztestületi tagság fokozott bevonása a feladatok ellátásába. A köztestület mintegy 17 000 hazai és külső tagja jelentős tudományos és társadalmi erőt képvisel, amelyet *minél jobban be kell vonni a tudományos élet szolgálatába.* Rendszeres hírlevelünk, melyet két éve indítottunk, csak a kezdetet jelentheti. A Magyar Tudomány folyóiratunk online változatát *szeretnénk minden köztestületi tagnak elérhetővé tenni, sőt tervezzük, hogy még szélesebb körhöz (pl. tanárok, diákok) is eljusson valamilyen jelképes „ellenszolgáltatás” (pl. az Akadémia Baráti Körébe való belépés) fejében.*

Az intézethálózat működése

Az Akadémia kutatóintézet-hálózata nemzeti kincs. El kell érnünk, hogy az egyetemi oktatók ne mint vetélytársra tekintsenek az Akadémiára, hanem mint egy fontos erőforrásra. Ehhez a kutatóintézeteknek sok mindent kell tenniük: ösztöndíjakat, kutatási lehetőséget biztosítani minden egyetem oktatói és doktoranduszai számára, oktatási feladatokat vállalni, közös kutatásokat, infrastrukturális beruházásokat, konferenciákat szervezni. Az EMMI-vel kötött keretmegállapodásunk ennek az együttműködésnek az útját egyengeti, de a legtöbb pont konkrét megvalósítása a közeljövő feladata.

Az intézethálózat átszervezését követően az elmúlt évben két bizottság is foglalkozott az intézetekkel: az egyik tudományos teljesítményüket értékelte a 2010–2015 közötti időszakban, a másik (melynek

létrehozását tavalyi közgyűlésünk határozta el) az átszervezés hatását vizsgálta, és korrekciójára tett javaslatokat. A bizottságok javaslataival alapvetően egyetértek. Ezek közül azt emelem ki, hogy a több mint 40 kutatóintézet 15 kutatóközpontba, illetve önálló intézetbe való összevonása helyes lépés volt, de *az egyes tagintézetek igazgatóinak, tudományos tanácsainak szakmai szerepét erősíteni kell.* Ezekre a jelentésekre (és azok közgyűlési vitájára) alapozva, külső tanácsadó testületek segítségével *az intézeteknek és a központoknak a közgyűlést követően középtávú kutatási stratégiát kell majd kidolgozniuk.*

Emellett azonban szükség lesz az intézethálózat (és általában a magyar tudomány) fejlesztésének *hosszú távú stratégiájára is. Újjá kell alakítani az Akadémia Stratégiai Tanácsadó Testületét, melynek az osztályok bevonásával az eddig elvégzett elemző munka és a nemzetközi trendek alapján választ kell adnia általános tudományszervezési kérdésekre.* Példaként néhány ilyen kérdés: Minek alapján határozható meg az egyes tudományágak, tudományterületek súlyának, finanszírozásának aránya? Hogyan lehet fontos új tudományterületek hazai megjelenését biztosítani? Hogyan fognak a jövőben együttműködni a különböző kutatásszervezési formák (kutatóintézetek, egyetemek, egyetemi kutatócsoportok, hálózatok)?

Multidiszciplináris kutatási programok

Társadalmi problémák és alap kutatás. A mai világ egyre komplexebb problémáinak vizsgálatához egyre inkább előtérbe kerülnek a multidiszciplináris kutatások. A különböző tudományágak együttműködésének nehézségei közismertek, de hadd mutassak rá, hogy nemcsak „horizontálisan”, hanem „vertikálisan” is komoly konfliktusokkal kell számolnunk. El lehet különíteni a tudomány művelésének két formáját: az egyiket lehet „alapkutatásnak”, „kíváncsiságvezérelt” vagy „bottom-up” kutatásnak nevezni; a másik az „alkalmazott”, „megrendelésvezérelt” vagy „top-down” kutatás (a két oldalon szereplő elnevezések nem egészen fedik egymást, de szorosan összetartoznak). A kétfajta kutatás között nagyon sok a különbség (időskála, eredmények publikációja, minőség értékelése stb.). Fontos és nagyrészt megoldatlan kérdés, hogy hogyan lehet a kettőt összehangolni. Sok szó esik arról, hogy az alap kutatás eredményei hogyan tudnak az alkalmazott kutatásokban, majd az innovációkban hasznosulni. A magam részéről ugyanilyen fontosnak tartom a fordított út kidolgozását: Hogyan lehet a társadalom számára fontos problémákban alap kutatás-mélységű kutatást kezdeményezni? Hogyan lehet elérni, hogy a „megrendelésvezérelt” problémák kapcsán az alapkutató-lelkületű kutatók is olyan feladatokat találjanak, hogy ne tudjanak aludni, amíg meg nem oldják?

A fenti, kissé hosszadalmas okfejtés alapján az alább felsorolt multidiszciplináris programokat akár úgy is tekinthetjük, mint a fenti „fordított út” megvalósítását, melyben *nemcsak a kutatási eredményeket kell értékelnünk, hanem a tudományszervezési kérdések megoldását is.*

Nemzeti Agykutatási Program. Az Akadémiától független, de a KOKI vezető szerepet játszik benne, és a Magyar Tudomány Ünnepe is számos eredményüket bemutattuk.

Tantárgy-pedagógiai Kutatási Program (szakmódszertan). Megválasztásom után nem sokkal 50 millió forintból indítottuk el ezt a programot, pályázati alapon 15 kutatócsoporttal egyéves futamidővel. Múlt nyáron a tapasztalatok alapján immár évi 200 millió forint támogatással, négyéves futamidővel 19 kutatócsoport kezdte meg a munkát, további 13 általunk kiválasztott kutatócsoport támogatását pedig az EMMI vállalta. Mindegyikben tudományos kutatók és iskolák működnek együtt egy-egy tantárgy oktatási módszereinek vizsgálatában, a csoportok folyamatos kapcsolatban állnak egymással, rendszeresen szerveznek közös ülészekokat.

Vízprogram (Nemzeti Víztudományi Kutatási Program). A program kidolgozására 2015-ben kértem fel egy bizottságot. Az általa kidolgozott menetrendnek megfelelően tavaly őszől működik egy koordinációs csoport a Duna-kutató Intézetben, továbbá létrejöttek a program vezető testületei, beleértve egy nemzetközi tanácsadó testületet is. Alapos egyeztetés után a kormány nemrég elfogadta a Nemzeti Vízstratégiát (Kvassay Jenő Terv), melyben az Akadémia felelősségeként a víztudományi kutatás is nevesítve van, ezzel támogatva az MTA Nemzeti Víztudományi Kutatási Programját, amelynek célja a vízstratégia tudományos alapjainak biztosítása és a víztudományi kutatások nemzetközi élvonalba emelése. *A jövőben sok feladat vár ránk: a pénzügyi háttér biztosítása, a kutatások nemzetközi szintre való kiterjesztése és főleg a kutatások hálózatának megszervezése.*

Agrárkutatási program. Martonvásáron az ATK jelentős fejlesztésre kapott lehetőséget, összesen mintegy 9,8 milliárd forint értékben: a Növényvédelmi Intézet és a Talajtani és Agrokémiai Intézet új, a mai kutatási igényeknek megfelelő épületet kap, az új, világszínvonalú műszerpark pedig módot ad majd az ATK kutatási programjaiban lévő szinergiák megvalósítására, egy országos agrárkutatási program megalapozására. *A program részleteinek kidolgozása az Agrártudományok Osztályának vezetésével, illetve egyeztetése más résztvevőkkel (FM, NAIK, agráregyetemek) a közeljövő fontos feladata.*

Közegészségügyi program. Ennek a problémakörnek a vizsgálata egészen más módon indult: az Orvosi Tudományok Osztálya kezdeményezésére tudományos ülésszakok sorozatát rendezték meg az Akadémián a közegészségügy időszerű kérdéseiről nemzetközi kitekintésben is. Ezek tapasztalatai alapján létrehoztam egy elnöki bizottságot, melynek munkájában az orvosok mellett közgazdászok, szociológusok, informatikusok és más tudományterületek képviselői is részt vesznek. Biztos vagyok benne, hogy más osztályok is találnak hasonló, társadalmilag igen fontos multidiszciplináris témákat.

Kiválósági együttműködési programok. E programok célja hálózatszerű együttműködés szervezése egy-egy fontos témában kutatóintézetek, egyetemek és ipari partnerek között. Nyáron lesz 3 éves az első három program, értékelésükre hamarosan sor kerül. Ennek nem akarok elébe vágni, de úgy látom, hogy a jól szervezett és jól vezetett programok követendő modellt jelenthetnek multidiszciplináris alap- és alkalmazott kutatások szervezésére. Ha ez bebizonyosodik, *ennek a formának a finanszírozását érdemes megnövelni* (jelenleg évi 300 millió forint). Ezeknek a programoknak fontos eredménye lehet *a közös használatú nagyműszerek beszerzésének előkészítése is.*

Infrastruktúra

Új épületek, felújítások. Számos intézetünk szorul felújításra, részben az idő vasfoga, részben a megváltozott kutatási szükségletek miatt. Felújításra került, illetve kerül a közeljövőben a Szegedi Biológiai Kutatóközpont, a Nyelvtudományi Intézet és a Geodéziai és Geofizikai Intézet épülete; tetőtér-beépítéssel bővül a Rényi Alfréd Matematikai Kutatóintézet épülete. Befejeződött a Humán Tudományok Kutatóházának építése (jelenleg a garanciális javítások folynak), és elkezdődött a Kisérleti Orvostudományi Kutatóintézet és a martonvásári Agrártudományi Kutatóközpont új épületének tervezése. *Fontos, hogy tanuljunk a két befejezett nagyberuházás hibáiból, és már a tervezés fázisában jobban figyeljünk az új épületekkel kapcsolatos használati igényekre.*

Székház. Az MTA Székház látszólag jó állapotban van, de rendre felszínre kerülnek olyan problémák, amelyek elkerülhetlenné teszik az épület átfogó felújítását. Ezzel párhuzamosan kialakítottunk egy funkcionális jövőképet, mely tartalmazza a Székház és az MTA KIK épületének egybenyitását, és többek között a Könyvtár kincseit bemutató kiállítóterem létrehozását. Tárgyalásokat folytatunk a Fővárosi

Önkormányzattal a jelenlegi parkoló helyén egy „tudósok parkjának” létrehozásáról és egy mélygarázs kialakításáról.

A felújítás elkezdésére megvan a forrásunk, de pontos költségvetést csak alapos (és önmagukban is költséges) vizsgálatok alapján tudunk készíteni; ezek még a tavasz során elindulnak. *A felújítás tervezése és ütemezése, a kerületi és a Fővárosi Önkormányzattal való egyeztetés, valamint a felújítási munkálatok megvalósítása úgy, hogy közben a Titkárság munkája, a rendezvények megtartása, általában az Akadémia működése megoldható legyen, a közeljövő egyik legnagyobb kihívása.*

Informatikai szolgáltatások. A Magyar Tudományos Művek Tára (MTMT) céljairól és működéséről sok vita zajlott az osztályokban, a Doktori Tanácsban és más felhasználók körében. Az MTMT működtetése 2015 óta az MTA-törvény alapján az Akadémia közfeladatává vált, de sajnos a megfelelő forrást a törvény nem biztosította. A források akadozása miatt fontos fejlesztések maradtak el, vagy csak részben valósultak meg, és bizonyos adatszolgáltatásokat fel kellett függeszteni. Az elmúlt hetekben megalakult az MTMT Tudományos Tanácsa és Koordinációs Testülete, és remélem, hogy *a jövő évtől a stabil finanszírozás is biztosítva lesz.* Véleményem szerint a fenti viták lezárhatók lesznek a Tudományos Tanács megfelelő határozataival és némi szoftverfejlesztéssel. *Ezen a téren látványos eredmény és közérzet-javulás érhető el belátható költséggel.*

A tudományos publikálás területén világszerte lezajló forradalom bizonyára sok vitát gerjeszt, és sok szervezési feladatot ad az elkövetkező években is, amelyek összefogása az Akadémia feladata kell, hogy legyen. Az egyes tudományterületek publikációs igényei igen eltérőek, és nagyon nehéz annak megállapítása, hogy a nyomdaköltség, a nemzetközi folyóiratok publikációs számlái és az „Open Access” költségek milyen aránya jelent méltányos támogatást egy-egy kutatóintézetnek. Fontos cél például (főleg a bölcsészeti- és társadalomtudományok területén), hogy a rendszeres kiadványok, folyóiratok megjelenése ne múljon évente megismétlendő, bizonytalan kimenetelű pályázatokon. *Ennek felmérését elkezdtük, de a nehéz és gyorsan változó körülmények között még nagy feladatot fog jelenteni.*

Nagyméretű számítási és adattárolási feladatok ellátására létrejött a Wigner Fizikai Kutatóközpont és a Számítástechnikai és Automatizálási Kutatóintézet közös fejlesztésében az *akadémiai felhő*, és jelenleg 80%-os kihasználtsággal működik. Működését idén az Akadémia támogatja anyagilag, de jövőre reményeink szerint pályázati hozzájárulásokból fenntartható lesz, hiszen így jelentős hardverberuházásokat lehet megtakarítani.

Amit lehet, az interneten keresztül a kutatók és más felhasználók rendelkezésére bocsátunk. Például elektronikusan elérhető *A magyar nyelv nagyszótárának* már elkészült része. Az Arany János-emlékévkapszán elérhető lesz Arany műveinek digitalizált, sok információval kiegészített honlapja. *Jelentős lépés lesz a nemzeti klasszikusok akadémiai szövegtárának és digitális kézirtárának létrehozása.* Nagyon sok fontos dokumentumot, kéziratot, kiadványt kell még digitalizálni és megfelelő keretbe illesztve közzétenni, ennek a munkának összehangolása más intézményekkel (pl. Országos Széchényi Könyvtár, egyetemek, Petőfi Irodalmi Múzeum) elkerülhetetlen és nehéz feladat.

Kormánykapcsolatok, politika

Az Akadémia nem politikai szervezet, de nem ülhet elefántcsonttoronyban. Ez a kérdés igen élesen vetődött fel, amikor kora ősszel öt tiszteleti tagunk és egy külső tagunk mondott le akadémiai tagságáról tiltakozásul a kormány politikája elleni, illetve arra hivatkozva, hogy az Akadémiának kötelessége lett volna ez ellen tiltakozni. Több interjúban mondtam el a véleményemet erről a sajnálatos eseményről. Nem

mindig könnyű megvonni a határvonalat a tudományos alapokon nyugvó tanácsadás és a politikai bírálat között, de nem is lehetetlen.

Legfontosabb kormányzati partnereink az NKFIH és az EMMI. Mindkét szervezettel rendszeresen konzultálunk, hiszen célkitűzéseink nagyon sok tekintetben közösek. Az NKFIH-val való együttműködésből kiemelem azokat a (nem befejezett) megbeszéléseket, amelyek *a kutatói életpályamodell kidolgozását, egy pályázati térkép megalkotását és a kutatói pályázati lehetőségek összhangjának megteremtését célozzák.*

Az EMMI-vel megállapodást kötöttünk, melyben összefoglaltuk az egyetemi oktatásban való részvételünk kereteit, a közös kutatások témáit és formáit, a közös infrastrukturális fejlesztések igényét és más közös ügyeket. Ezek egy része megvalósult vagy megvalósulóban van, *a többi pontból adódó konkrét feladatokról folynak a tárgyalások.*

Említettem tantárgy-pedagógiai kutatásainkat; ezek hosszú távúak. A közoktatással kapcsolatos, rövid távon meghozandó döntésekben az Akadémia szerepvállalása kisebb kell, hogy legyen, hiszen tananyag-fejlesztésre nincsen kapacitásunk, az oktatás szervezeti kérdéseibe való felelős beleszólásra pedig még kevésbé. Így szakértők delegálására vagy ajánlására, elkészült tananyagok szakmai bírálatára szorítkozhatunk. *Az oktatással kapcsolatos politikai feszültségek dacára mindent megteszek, hogy megreformálása minél eredményesebben folyjon.*

Nemzetközi kapcsolatok

Egy olyan kicsi és nyitott országban, mint Magyarország, a nemzetközi tudományos életben való minél intenzívebb részvétel létfontosságú. Alább ennek csak néhány területét emelem ki.

V4 együttműködés. A V4 államok akadémiaival rendszeres és igen jó kapcsolatot ápolunk. Problémáink nagyon hasonlóak, és hasznos megoldási ötleteket tudunk megosztani egymással. Ilyen közös problémáink például az EU-s pályázatok célkitűzéseinek, a források elosztásának és a bürokratikus szabályozásnak számunkra előnytelen elemei, ezekben a kérdésekben közösen is lépünk fel (reménykeltő eredménnyel). Úgy érzem viszont, hogy nem használjuk ki eléggé egymás erőforrásait: *több közös kutatást kellene indítani (többek között a Dunával kapcsolatban), vagy ki lehetne használni, hogy egy tengerentúli kutató vagy posztdoktor számára több V4 ország meglátogatása vonzóbb lehet.*

Európai Unió. A régió hátrányos helyzetét a pályázati forrásokhoz való hozzáférés területén mára az EU-s szervezetek is felismerték, és késznek mutatkoznak ezen javítani, ha az nem jár a támogatott kutatások minőségének romlásával. Az Európai Kutatási Tanács (ERC) ebből a célból indított „Widening European Participation” programjában örömmel vettük Kondorosi Éva tagtársunk igen aktív részvételét, aki 2017 januárja óta egyben a Tanács alelnöke is. Más EU-s szervekkel is együttműködünk, így magam is tagja voltam annak a tudósdelegációnak, amely az ERC költségvetésének csökkentése ellen érvelt (sikeresen) Juncker európai bizottsági elnök előtt. A Közös Kutatóközponttal (JRC) is alakul az együttműködésünk, különösen a klímaváltozás és a víztudományi kutatások területén. Szeptemberben Akadémiánk ad otthont az Academia Europaea, az ALLEA és a Young Academy of Europe közös közgyűlésének. Talán főlegesen is mondanom, hogy *ezek az együttműködések mennyire fontosak számunkra, és továbbfejlesztésük milyen fontos feladatunk.*

Az ERC egyéni kutatási pályázatait Európa-szerte az egyik legfontosabb értékmérő szerepét töltik be. Magyarország szereplése ezeken a pályázatokon a többi 12 „új tagállam”-hoz mérve igen sikeres, 2007 óta átlagban mi nyerjük el a térségben az ideitelt pályázatok 40%-át. (A kép azonban sokkal

kedvezőtlenebb, ha eredményeinket a nyugat-európai országokéihoz hasonlítjuk.) A 2016-os fordulóban Magyarország 12 ERC-pályázatot nyert, lényegesen többet, mint bármikor korábban; ebből 9 akadémiai kutatóintézetbe került, és a 7 nyertes fiatal akadémiai kutató közül 6-an Lendület-csoportvezetők voltak. Sikeres évet zártunk a Horizont 2020 más területein is, hiszen 10 közül 2 Teaming-pályázaton nyertek intézeteink. Merem remélni, hogy a sikerekben az Akadémia által szervezett tanácsadás is szerepet játszik, és intézeteink kezdenek beletanulni abba, hogyan lehet az esélyes kutatókat felkészíteni, támogatni. De hozzá kell tenni, hogy a sikeres ERC-pályázatok intézeteink közötti eloszlása igen egyenetlen, és az egyetemek (a CEU-t kivéve) aránytalanul keveset nyernek. Vagyis vannak tartalékaink, és az *MTA Titkárságnak és maguknak a nyerteseknek még több segítséget kellene nyújtaniuk a pályázáshoz, saját intézeteinkben és az egyetemeken egyaránt.*

World Science Forum. A tudományszervezés és tudománypolitika fórumát a legjelentősebb tudományos világszervezetek, köztük az UNESCO, a Nemzetközi Tudományos Tanács (ICSU) és a AAAS, rendezik meg kétévenként Akadémiánk vezetésével. Minden második fórum Budapesten van, így 2015 novemberében a legutóbbi találkozónak, melynek a világ 108 országából mintegy 900 résztvevője volt, az MTA adott otthont. A Világfórumon elfogadott deklaráció több nemzetközi körben hivatkozási alap lett. Idén novemberben Jordánia lesz a következő fórum házigazdája, majd 2019-ben, a kezdeményezés 20 éves évfordulóján újra Budapesten lesz a WSF. A Világfórum szervezésével az Akadémia a tudományos világszervezetek egyenrangú partnereként részt vállal a fejlődő világ támogatásában és az emberiség előtt álló, hosszú távon mindannyiunk életét meghatározó, de a napi gondok között gyakran elsikkadó kihívások megoldásában is. *A Világfórum szervezésében továbbra is aktívan közreműködünk.*

Elvándorlás. A „brain drain” ellensúlyozására hozta létre elődöm a Lendület programot, mely kiváló eredményeket hozott a kiemelkedő fiatal kutatók kutatásvezetésbe való bevonása területén is, és megítélésem szerint jelentősen hozzájárult az ERC-pályázatokon elért sikerekhez. Ezt a pályázatot egy új formával, a Célzott Lendület kategóriával bővítettük, melyben az alkalmazott területeken nehezen elérhető nemzetközi eredményeket („Nature-cikk”) a versenyszféra valamely résztvevőjének anyagi támogatása helyettesíti. Az első év eredménytelensége után idén már több ígéretes pályázat érkezett erre a kiírásra, bírálatuk most folyik. *A Célzott Lendület finomhangolása, a versenyszféra speciális követelményeihez való igazítása a közeljövő feladata. Ki kell dolgozni külföldön élő idősebb magyar kutatók itthoni munkába való eredményesebb bevonásának módszereit is.*

Az elvándorlás ellensúlyozása nemcsak a magyar kutatók hazacsábítása, hanem – a világ trendjeihez igazodva – a kutatók „cirkulációja”, vagyis nem magyar kutatók alkalmazása révén is megvalósítható. Elsősorban, de nem kizárólag, fejlődő országok fiataljaira gondolok. *Ehhez jelentős bürokratikus akadályokat kell leküzdeni (honosítás, habilitáció, akadémiai doktori cím), és Akadémiánknak elöl kell járnia ezeknek a jogi és szervezési kérdéseknek a tisztázásában.*

Kommunikáció, a tudomány népszerűsítése

Sok olyan aggasztó jelenséggel találkozhatunk, ami aláhúzza a tudomány népszerűsítésének, az új eredmények minél szélesebb körben történő kommunikációjának fontosságát: az áltudományok, a kuruzslás terjedése, a diákok körében a tudományok iránti érdeklődés csökkenése, az innováció nem kielégítő üteme, a munkaerőhiány a természettudományos és technológiai tudást igénylő területeken. Az utóbbi években az Akadémia jelentős erőfeszítéseket tett annak érdekében, hogy minél több csatornát igénybe véve fokozza a tudományos ismeretterjesztés hatékonyságát, a fiatalok érdeklődésének felkeltését.

A Magyar Tudomány Ünnepeén kéthetes, igen magas színvonalú ismeretterjesztő előadás-sorozatot tartunk az Akadémia Székházában, ami estéről estére megtölti a Dísztermet. Lehetőséget biztosítottunk a tudományos élet, a politika és a gazdaság meghatározó szereplőinek párbeszéd kialakítására a „Tudomány és Parlament” fórum megszervezésével, melynek keretében elsőként a Nemzeti Agykutatási Program mutatkozott be. Ezek mellett a tudományos osztályok, kutatóintézetek, területi bizottságaink, az egyetemek és más intézetek rendezvényei, a „Street Science” események avatják a novemberi tudomány igazi ünnepévé.

Megújult az Akadémia honlapja, rendszeresen hírt adva a magyar tudomány új eredményeiről. Érdekes akár mindennap megnyitni! Az InfoRádióban megindult heti félórás műsorsorozatunk *Sigma* címmel, melyben interjúk formájában számolunk be a legújabb tudományos eredményekről. Mindezeket a lehetőségeket csak a kutatók segítségével tudjuk kihasználni. *Kutatóintézeteinkben, de az egyetemi tanszékeken és más kutatóhelyeken dolgozó kutatóink is vegyék igénybe az Akadémiát ahhoz, hogy jelentős új eredményeikről közérthető formában tájékoztassák a széles nyilvánosságot!*

Sajnos a sajtóban is előfordulnak pontatlan megfogalmazások, gyakran azt a látszatot keltve, hogy egy vagy néhány akadémikus vagy kutató véleménye az egész intézmény véleményét tükrözi. A sajtóval való kapcsolatunk egyébként jó, tudományos eredményeinket hatékonyan közvetítjük a nyilvánosság felé. Közéleti, politikai témáknál pedig a Kommunikációs Főosztály adatokat, tényeket, háttér-információkat nyújt annak érdekében, hogy a polarizálódott médiafelületeken még kiegyensúlyozottabb tudósítások szülessenek.

Fontos volna, hogy a televízióban is megjelenjünk. Gondolkodunk és tárgyalunk az MTÜ előadásainak közvetítéséről, a *Mindentudás Egyeteme* (természetesen modernebb eszközöket használó) felújításáról, akár a *Ki miben tudós?* megújításáról is. Remélem, a következő években e téren is sikerül előbbre lépnünk.

A fentieket áttekintve, szinte mellbe vágja az embert az Akadémia tevékenységének sokrétű és szerteágazó volta; mindezt azonban összefogja tagjaink és munkatársaink odaadása és a tudomány iránti elkötelezettsége. Ez az, amiért az Akadémia elnöklése nemcsak nagy megtiszteltetés és kemény munka, hanem bizakodás és öröm forrása is. Ha újraválasztanak, ezért vállalom szívesen a további három évi szolgálatot.

Budapest, 2017. március 15.

Lovász László